

جهاد ابتدائی و
همزیستی مسالمت آمیز
با غیرمسلمانان از منظر
قرآن و حدیث

سید دلاور علی نقوی

معارف اسلامی ناب، نیازِ بشرِ تشنه معنویت امروز است. در این دوران که بسیاری آن را عصر پایان جهان می‌دانند، گرایش به دین و معنویت، سرعتی شگفت یافته است. در این میان، اسلام بیشترین سهم را از این گرایش به دین دارد، و چرا چنین نباشد؟ اسلام، دین انسانی زیستن، عدالت‌پروری و عشق به هم‌نوع است و بشر این عصر، این گوهر گمشده را در اسلام ناب یافته است.

از سوی دیگر، گسترش پُرشتاب رسانه‌ها و ابزارهای انتشار اطلاعات، بی‌وقفه موجب پدید آمدن پرسش‌ها و شبهات جدیدی می‌شود که تا اندکی پیش از این، هیچ‌یک از آنها قابل تصور نبود. این انفجار اطلاعات، به‌ویژه در دنیای مجازی، اغلب فرصت ژرف‌اندیشی را از انسان سلب می‌کند و همین موجب شناخت نادرست یا ناقص از بسیاری امور، به‌ویژه مفاهیم و معارف دینی می‌گردد.

بنابراین، تبلیغ و نشر مؤثر معارف اسلامی ناب، رسالت خطیری است که بر عهده همه متولیان این امر می‌باشد. بدون تلاش خالصانه و آگاهانه برای رسیدن به این هدف، پتانسیل عظیمی که در گرایش بشر به معنویت در این عصر پدید آمده، به هدر خواهد رفت.

نشر «نورالامین» به سهم خود می‌کوشد تا بخش اندکی از رسالت عظیم نشر معارف اسلامی ناب را به بهترین شکل ممکن انجام دهد و در این راستا از پیشنهادها و انتقادهای همه فرهیختگان این عرصه، برای غنا بخشیدن به آثار خود استقبال می‌کند.

فهرست

۱۱	چکیده
۱۳	مقدمه
۱۵	بیان مسئله
۱۶	سؤال اصلی
۱۶	سوال های فرعی
۱۶	فرضیه ها
۱۷	پیشینه تحقیق
۱۹	ضرورت و هدف تحقیق
۲۰	نوآوری تحقیق
۲۰	روش تحقیق
۲۰	قلمرو تحقیق
۲۱	ساختار تحقیق

بخش اول: مفاهیم

۲۵	۱. مفاهیم اصلی
۲۵	أصل
۲۹	أصل اولیه

- مسلمان (و غیرمسلمان / کافر) ۳۰
- أهل کتاب (کتابی) ۳۲
- کفار حربی ۳۲
- صلح ۳۴
- سلم ۳۷
- جنگ ۳۸
- جهاد ۳۹
۱. جهاد دفاعی ۴۲
۲. جهاد ابتدائی ۴۲
- عقد ذمه ۴۴
- عقد أمان (ذمام) ۴۵
- هدنه (مهاده) ۴۷
۲. مفاهیم مرتبط ۴۹
- سیر ۴۹
- جهاد الدعوة ۴۹
- جهاد علی الاسلام ۵۰
- حرب ۵۰
- قتال ۵۱
- دارالاسلام و دارالکفر ۵۲
- دارالشرك ۵۸
- دارالحرب ۵۸
- دارالذمه ۵۹
- دارالصلح ۶۰
- دارالهدنه ۶۱
- دارالحیاد ۶۱

بخش دوم: بررسی نظریه اصالت صلح

- مقدمه ۶۵
۱. آیات ۶۹
- آیات ۷- ۹ سورة ممتحنه ۶۹
- آیات ۶۱- ۶۲ سورة انفال ۷۳
- آیات ۸۸- ۹۱ سورة نساء ۷۷
- آیه ۱۰۸ سورة انعام ۸۳
۲. سنت معصومان عليهم السلام ۸۷
- روایات ۸۷
- صلح حدیبیه ۹۱
- فتح مکه ۹۴
- نامه های پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ۹۷
- مباهله ۱۰۱
- بررسی یک اشکال ۱۰۵
۳. اصل دعوت ۱۱۳
- تضاد با دعوت به طور عام ۱۱۳
- تضاد با دعوت قبل از جهاد ۱۱۴
- تضاد با اصول دعوت اسلامی ۱۱۶
۱. ایجاد همدلی و حس مشترک ۱۱۶
۲. پرهیز از تنفیر ۱۱۷
۳. تذکر ۱۱۸
۴. نرمی و پرهیز از خشونت ۱۲۱
۴. اصل اختیار ۱۲۵
- اجبار بردار نبودن دین ۱۲۶

- هدف آفرینش ۱۳۳
- ابتلاء و تکلیف ۱۳۵
- تحقیقی بودن اصول دین ۱۳۶
- بررسی یک اشکال ۱۳۷
۵. حق حیات و کرامت وجود انسان ۱۴۳
- اطلاق نهی از قتل ۱۴۴
- نهی از قتل زنان، کودکان، پیران و کشیشان در جنگ ۱۴۸
- تکریم نوع بشر توسط خداوند ۱۵۱
- شمول مسلمانان و غیرمسلمانان در گستره تقوا ۱۵۵
۱. آیه ۴۷ سوره مائده ۱۵۹
۲. آیه ۱۱۰ سوره آل عمران ۱۶۰
۳. آیات ۱۱۳ - ۱۱۵ سوره آل عمران ۱۶۱
۴. آیات ۷ - ۱۰ سوره شمس ۱۶۲
۶. رسالت جهانی اسلام و لزوم برقراری روابط بین الملل ۱۶۵
- امت واحده ۱۶۹
- پایبندی به معاهدات ۱۷۶
- پرداخت زکات به غیرمسلمانان ۱۷۸
- بررسی یک اشکال ۱۷۹

بخش سوم: نقد و بررسی نظریه‌های مخالف

- مقدمه ۱۸۵
۱. اصالت جنگ ۱۸۷
- آیات ۱۸۸
۱. آیات ۱۹۰ - ۱۹۵ سوره بقره ۱۸۸
- الف) معنای ﴿الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ﴾ ۱۹۱

- ب) معنای «وَلَا تَعْتَدُوا» ۱۹۷
- ج) معنای فتنه ۱۹۸
- د) معنای ﴿وَيَكُورَ الدِّينُ لِلَّهِ﴾ ۲۱۰
- ه) معنای ﴿فَإِنْ اُنْتَهَوْا﴾ ۲۱۳
۲. آیه ۲۱۶ سوره بقره ۲۱۸
۳. آیات ۳۸ - ۴۰ سوره انفال ۲۲۱
۴. آیات ۷۱ - ۷۶ سوره نساء ۲۲۷
۵. آیات ابتدائی سوره توبه ۲۳۳
- روایات ۲۴۳
۱. حدیث اول ۲۴۳
۲. حدیث دوم ۲۴۸
- کلام فقها ۲۵۰
۱. چند نمونه از کلام فقها در مورد جهاد ابتدائی ۲۵۰
۲. تحلیل نظر فقها در مورد جهاد ابتدائی ۲۵۲
۲. اصالت صلح با آحاد غیرمسلمان و اصالت جنگ با حاکمیت غیرمسلمان ۲۵۷
- آیات بیان گر اراده خداوند بر حاکمیت اسلام ۲۵۸
۱. آیه ۳۳ سوره توبه ۲۵۸
- الف) بیان استدلال به آیه شریفه ۲۵۸
- ب) تحلیل استدلال ۲۵۹
۲. آیه ۵۵ سوره نور ۲۶۰
- الف) بیان استدلال به آیه شریفه ۲۶۱
- ب) تحلیل استدلال ۲۶۱
۳. آیه ۱۹۳ سوره بقره ۲۶۳
- الف) بیان استدلال به آیه شریفه ۲۶۳
- ب) تحلیل استدلال ۲۶۴

- ۲۶۴ _____ ۴. آیه ۲۹ سوره توبه
- ۲۶۴ _____ الف) بیان استدلال به آیه شریفه
- ۲۶۴ _____ ب) تحلیل استدلال
- ۲۶۵ _____ جمع میان دو قول اصالت جنگ و اصالت صلح
- ۲۶۶ _____ مبارزه با طاغوت
- ۲۷۱ _____ نتیجه و پیشنهادات
- ۲۷۳ _____ منابع

چکیده

این تحقیق در صدد پاسخ به این پرسش است که «اصل و قاعده اولیه در روابط مسلمانان با غیرمسلمانان چیست؛ «صلح» و یا «جنگ»؟» ارائه پاسخ درست، شفاف و منطقی به این پرسش هم می‌تواند برای گسترش دعوت اسلام بسیار مفید باشد، و هم باعث رد اتهامات ناروایی بشود که ریشه بسیاری از تبلیغات سوء بر علیه مسلمانان بوده و بهانه را برای استعمارگران جهت حمله و استعمار کشورهای مسلمان فراهم کرده است. برخی علما با توجه به آیات و روایات وارده در این موضوع قائل به اصالت جنگ با غیرمسلمانان شده‌اند. اما لازمه دعوت به اسلام، داشتن ارتباط و تعامل سازنده با دیگران است؛ و این باعث شده تا برخی نیز قائل به اصالت صلح و تسالم با غیرمسلمانان گردند. عده‌ای نیز اصل اولیه در برخورد با عموم مشرکان را صلح و تسالم دانسته، اما در برخورد با هیئت‌های حاکمه غیرمسلمان اصل را بر جنگ و تعارض می‌گذارند. پژوهش حاضر با رویکرد قرآنی و بر اساس منابع کتابخانه‌ای و به روش توصیفی - تحلیلی انجام گرفته است. این تحقیق بر درستی «اصالت صلح در برخورد با مطلق غیرمسلمانان» تأکید دارد، و با تکیه بر آیات و

روایات، و به پشتوانه اصولی چون «اصل دعوت»، «اصل اختیار»، «حق حیات و کرامت جان انسان»، و «لزوم برقراری روابط بین‌الملل» به اثبات آن می‌پردازد. دو نظریه رقیب هم با هدف پاسخ‌گوئی به اشکالات و شبهات وارده به اصالت صلح، مورد تحلیل قرار گرفته‌اند. ابتدا آیات و روایات مورد تمسک برای «اصالت جنگ» نقد گردیده‌اند. سپس، قول به تفصیل رد شده است، چرا که علت جهاد با غیرمسلمانان، چه کفر آن‌ها باشد و چه فتنه‌انگیزی و محاربه، در هر دو گروه یکسان بوده، و در این میان فرقی بین فرد و دولت وجود ندارد. بازنگری در مباحث فقهی جهاد و همگام‌سازی آن‌ها با نیازهای معاصر می‌تواند در حل بسیاری از مسائلی که در تعامل مسلمانان با جامعه جهانی وجود دارد کمک کند، که این امر به نوبه خود نیازمند بررسی و تحلیل جهاد ابتدائی و تبیین تعریف دقیق و چگونگی آن در کلام فقهای محترم می‌باشد.

کلیدواژگان: جهاد، قتال، غیرمسلمانان، اصالت صلح، اصالت جنگ، همزیستی مسالمت‌آمیز، دعوت.